

ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ ЖАСТАР ТҮСІНІГІНДЕГІ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫҢ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАНУЫ

Изтаева В.А.¹

¹с.ғ.к, Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӘТУ доценті

Алматы, Қазақстан

iztaeva.venera@mail.ru

Аңдатпа. Қазақстанның қазіргі жастары - бұл елеулі саяси, әлеуметтік және экономикалық қайта құрулар кезеңінде туып-өскен ұрпақ. Қоғамның даму қарқынын жеделдету қоғамдық өмірдегі жастардың рөлінің жоғарылауын анықтайды. Қоғамдық қатынастарға қосыла отырып, жастар оларды өзгертеді және өзгерген жағдайлардың әсерінен олар өздерін жетілдіреді. Жастар ортасында еңбек құндылығының мәртебесінің өзгеруі де байқалады. Елде болып жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістер жағдайында құндылықтарды зерттеуге деген қызығушылық арта түсуде, өйткені жастардың құндылық бағдарларының мазмұны қоғам дамуының өзіндік индикаторына айналу мүмкін.

Тірек сөздер: Қазақстан жастары, жас ұрпақ, ұлт, құндылықтар, мәдениет, әлеуметтану, құндылық бағдарлар.

Елде болып жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістер жағдайында құндылықтарды зерттеуге деген қызығушылық арта түсуде, өйткені жастардың құндылық бағдарларының мазмұны қоғам дамуының өзіндік индикаторына айналу мүмкін. Макро, мезо және микро деңгейлерде болатын адаптивті процестер құндылықтар жүйесінің өзгеруімен байланысты. Сондықтан бейімделудің ерекшеліктерін құндылық санасында болып жатқан өзгерістерді зерттеу өзекті. Құндылық бағдарлары әлеуметтік өзгерістерге бейімделуге, содан кейін айтарлықтай әсер етеді, сонымен бірге оның көрсеткіші құндылық бағдарлары иерархиясының санасындағы көрінісі әлеуметтік бейімделу мен адаптивті типтердегі қиындықтарды немесе табыстарды анықтауға мүмкіндік береді [1]. Сондай-ақ, қазақ қоғамын реформалаудағы жастардың рөлі жастарда қандай құндылықтар қалыптасатынына байланысты.

Соңғы жылдары өмір құндылықтары мен құндылық бағдары әлеуметтанушылардың назарын көбірек аудара бастады. Соңғы жиырма жыл ішінде адамдардың рухани өмірінің құрылымы біртіндеп өзгеріп, күрделене түсті, әртараптандырылды, жаңа құрылымдық элементтерге ие болды, мәдени жүйе қоғамның әлеуметтік-мәдени саралану процестерінде маңызды рөлге ие бола бастады, бір жағынан, баламалы әлеуметтік-мәртебелік позицияларды енгізу, әлеуметтік өмірді қиындатты. Екінші жағынан, мәдени жүйе жеке адамдардың көзқарастарының, қызығушылықтарының, хоббилерінің жалпылығы негізінде әлеуметтік-мәдени интеграциялануға ықпал етеді, субмәдениеттің әр түрлі типтерін қалыптастырады, өмірдің белгілі бір стильдерін және оларға тән құндылықтарды тарата алады. саяси және әлеуметтік өмір, саяси және экономикалық мақсаттар, діни нормалар

мен отбасылық құндылықтар өзгеруде, ал бұл өзгерістер өз кезегінде экономикалық өсу қарқынына, саяси партиялардың стратегиялық қатынастарына және демократиялық институттардың келешегіне әсер етеді.

Демек, құндылық - бұл адамның шындықтың сол немесе басқа аспектісіне немқұрайлы қарамауының синонимі, ол әдетте жеке тұлғаны сақтау және дамыту үшін қажетті объект болмаған жағдайда немесе адамда қажет нәрсеге ие болған жағдайда, екі жағдайда жүзеге асырылады және сезіледі, бірақ бұл иелік тұрақты және біржола берілмейді. Адамның құндылықтары оның іс-әрекетімен бірдей емес, бірақ белгілі бір жағдайда олар оның осы құндылықтарды өмірге аударуға бағытталған практикалық іс-әрекеттерінің стимулдарының біріне айналуы мүмкін.

Қазіргі Қазақстан қоғамдық өмірдің барлық саласында сапалы қайта құрулардан өтіп жатыр: тәуелсіздік пен егемендік алу, қоғамда бұрын қалыптасқан әлеуметтік қатынастардың өзгеруі, материалдық және рухани мазмұн мен сипаттағы терең өзгерістер адамдар өміріндегі құндылықтар, мүлдем басқа экономикалық, саяси және әлеуметтік-мәдени ортаны қалыптастыру.

Қазіргі кезде құндылық мәселелеріне деген қызығушылық бірнеше себептерге байланысты: біріншіден, қоғамдағы құндылықтар жүйе орындайтын функциялардың нормативті-реттеушілік сипаты болып табылады. Қоғам мәдениетінің дамуы нәтижесінде құндылықтардың өзі мәдениеттің қалыптасуы мен сақталуына әсер ету қабілетіне ие болады. Әлеуметтік кеңістік пен уақыт қоғам дамуының нақты кезеңімен бірлікте болатын белгілі бір құндылықтар иерархиясын құрайды. Екіншіден, құндылықтар жүйесіне сәйкес біреу мүмкін қоғамды, оның гуманистік әлеуеті мен даму перспективаларын бағалау мүмкін. Ел немесе мемлекет халқы басшылыққа алатын құндылықтар жүйесіне жүгінсек, өте күрделі сұрақтарға жауап алуға болады: біздің қоғамды не күтіп тұр, ол гүлдене ме немесе тоқырауға ұласа ма не болмаса көтеріліп, құлдырай ма. Үшіншіден, құндылықтар жүйесі - бұл қоғамның құрылтай функцияларын жүзеге асырудың нәтижесі болып табылады.

Қазіргі кезде дәстүрлі конфессиялар мен кейбір қоғамдық ұйымдар қоғамның дәстүрлі құндылықтарын насихаттаумен айналысады. Жастарға қатысты мемлекеттік бағдарламаларда мемлекеттік институттардың біздің қоғамның дәстүрлі құндылықтар жүйесін қалыптастыру, ілгерілету және модернизациялау үдерісіне қатысудан максималды арақашықтықтары басым. Жастарды әлеуметтендіру процесінде тек мемлекеттік институттар жағымды немесе жағымсыз құндылық бағдарының дамуына әсер етеді және жастарды тәрбиелеу процесіне нақты қатысады. Жастарды тәрбиелеуде және олардың азаматтық дамуында бұқаралық ақпарат құралдары мен коммуникация институттары басым рөл атқарады, олар нақты өмірде жастар арасында тұтынушылық құндылықтар мен бағдар қалыптастырады, бұл жастар ортасында жағымсыз факторлардың өсуіне алып келеді. Жастардың құндылық бағдарлары жүйесі нақты тұжырымдалған және белгілі ұлттық идея, ұлттық даму стратегиясы заманауи, таңдауды анықтайтын белгілі бір

идеологиялық қатынастарға, құндылықтар иерархиясына негізделген заманауи жастардың құндылықтар жүйесі негізінде қалыптасуы керек; құндылық бағдарын қалыптастыру процесін жүзеге асырудың тетіктерін, құралдары мен әдістерін таңдау стратегиясы.

Жастар қауымдастығында өзін-өзі бағалауда, мінез-құлықта, жастардың құндылық бағдарларында көрінетін және жалпы әлеуметтік апатияда, адамгершілік құндылықтардың дағдарысында, адал адамның беделінің төмендеуінде көрінетін еңбек, гедонистік және тұтынушылық сезімнің өсуі байқалады. Жас қазақстандықтардың өсіп келе жатқан талаптары мен оларды қанағаттандыру мүмкіндіктері арасындағы алшақтық арта түсуде.

Жастардың жұмыссыздығы әлеуметтік проблема ретінде. Бұл сипаттағы проблемалар қажетті жұмыс орындарын ұсына алмайтын мемлекеттің экономикалық тұрақсыздығынан, жұмыс берушілердің біліктілігі төмен және тәжірибесі жоқ жұмысшыларды жалдауға келмейтіндігінен туындайды. Жастарды жұмыспен қамту проблемасы сонымен қатар жұмыс берушілер бөліспейтін жас мамандардың қаржылық талаптарынан тұрады. Осылайша, жастар жұмыс іздейді, бірақ жұмыс таба алмайды, сол себепті оларда күнкөріс жоқ. Бұл көбінесе қылмысқа, нашақорлыққа итермелейтін, кедейлікке әкеліп соқтыратын және жастардың баспана проблемаларын дамытуға ықпал ететін заңсыз табыстарды іздеуге мәжбүр етеді.

Жоғарыда аталған барлық мәселелерді шешу үшін сауатты және теңдестірілген жастар саясаты қажет. Жастар саясат - бұл үкіметтің басымдықтары мен шаралары жүйесі, үшін жағдайлар мен мүмкіндіктер жасауға бағытталған табысты әлеуметтену және өзін-өзі тиімді жүзеге асыру жастар.

Мемлекеттің тікелей мақсаты жастар саясаты - бұл жан-жақты даму өз кезегінде жастардың әлеуеті ұзақ мерзімді мақсаттарға қол жеткізуге үлес қосу елдің әлеуметтік, экономикалық, мәдени дамуы, оның халықаралық бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету және ұлттық қауіпсіздікті нығайту керек [2]. Құқықтық кеңестер, жалпыадамзаттық құндылықтарды насихаттау, салауатты өмір салтын насихаттау, жастардың халықаралық қарым-қатынасын ұйымдастыру, волонтерлік бастамаларды қолдау, жұмыс табуға көмектесу, жас отбасыларды нығайту, азаматтық белсенділікті арттыру, жастарға көмектесу сияқты бітқатар бағдарламаларды іске асыру керек.

Демек бүгінгі құндылықтарды бойына сіңірген қазіргі жастардың бойынан не көргіміз келеді. Ол білімді, дені сау, жігерлі, салауатты өмір салтын ұстайтын, қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде еркін сөйлейтін, толерантты, қазақ халқының құндылықтары мен мәдениетін бойына сіңірген, өз тағдырына жауапкершілікпен қарайтын бағалайтын жастарды көргіміз келеді. Жастардың қазіргі негізгі өмірлік құндылықтары отбасы, достар, денсаулық, жақсылық, махаббат, әділеттілік, содан кейін материалдық әлауқат, қызықты жұмыс, мансаптық өсу болып отыр. Бүгінгі жастар үшін Жастар тарапынан сапалы білім алу және оны іс жүзінде қолдану, үнемдеу, бизнеспен белсенді араласу және өндірісті дамыту арқылы тек өзінің

қажырлы еңбегі арқылы жеке жетістікке және ортақ өркендеуге қол жеткізуге болатындығын түсіну маңызды.

ӘДЕБИЕТ

1 Закон Республики Казахстан от 9 февраля 2015 года № 285 «О государственной молодежной политике в Республике Казахстан» // Казахстанская правда.- 2004. - № 158.

2 Послание Президента страны народу Казахстана "Казахстан - 2030. Процветание, безопасность и улучшение благосостояния всех казахстанцев". 1997. – Астана, 1997.

REFERENCES

1 Zakon Respubliki Kazakhstan ot 9 fevralya 2015 goda № 285 «O gosudarstvennoy molodezhnoy politike v Respublike Kazakhstan». Kazakhstanskaya pravda (Law of the Republic of Kazakhstan dated February 9, 2015 No. 285 "On State Youth Policy in the Republic of Kazakhstan). - 2004. - №158.

2 Poslaniye Prezidenta strany narodu Kazakhstana (Message of the President of the country to the people of Kazakhstan " Kazakhstan-2030. Prosperity, security and improvement of the well-being of all Kazakhstanis"- 2030).

ТРАНСФОРМАЦИЯ ЦЕННОСТЕЙ В СОВРЕМЕННОМ ПОНИМАНИИ МОЛОДЕЖИ

¹Изтаева В.А.

¹к.п.н., доцент КазУМОиМЯ имени Абылай хана,

Алматы, Казахстан

iztaeva.venera@mail.ru

Аннотация. Сегодняшняя молодежь Казахстана - это поколение, рожденное и выросшее в период значительных политических, социальных и экономических преобразований. Ускорение темпов развития общества определяет возрастающую роль молодежи в общественной жизни: присоединяясь к связям с общественностью, молодые люди меняют их и совершенствуют себя под влиянием меняющихся обстоятельств.

В условиях происходящих в стране социально-экономических изменений интерес к изучению ценностей возрастает, так как содержание ценностных ориентаций молодежи может стать своеобразным индикатором развития общества.

Ключевые слова: молодежь Казахстана, молодое поколение, национальность, ценности, культура, социология, ценностные ориентации.

TRANSFORMATION OF VALUES IN THE MODERN UNDERSTANDING OF YOUTH

Iztayeva V.A. ¹

¹c.p.s., ass. professor, Ablai Khan KazUIRandWL,

Almaty, Kazakhstan

iztaeva.venera@mail.ru

Abstract. Today's youth of Kazakhstan is a generation born and raised in a period of significant political, social and economic transformations. Accelerating the pace of development of society determines the increasing role of young people in public life. By joining public relations, young people change them and they improve themselves under the influence of changing circumstances. There is also a change in the status of the value of labor among young people

In the context of socio-economic changes taking place in the country, interest in the study of values is growing, as the content of the value orientations of young people can become a kind of indicator of the development of society.

Keywords: youth of Kazakhstan, young generation, nationality, value, culture, sociology, value orientation.

Статья поступила: 11.12.2020